

W ŚWIAT
Z KLASĄ

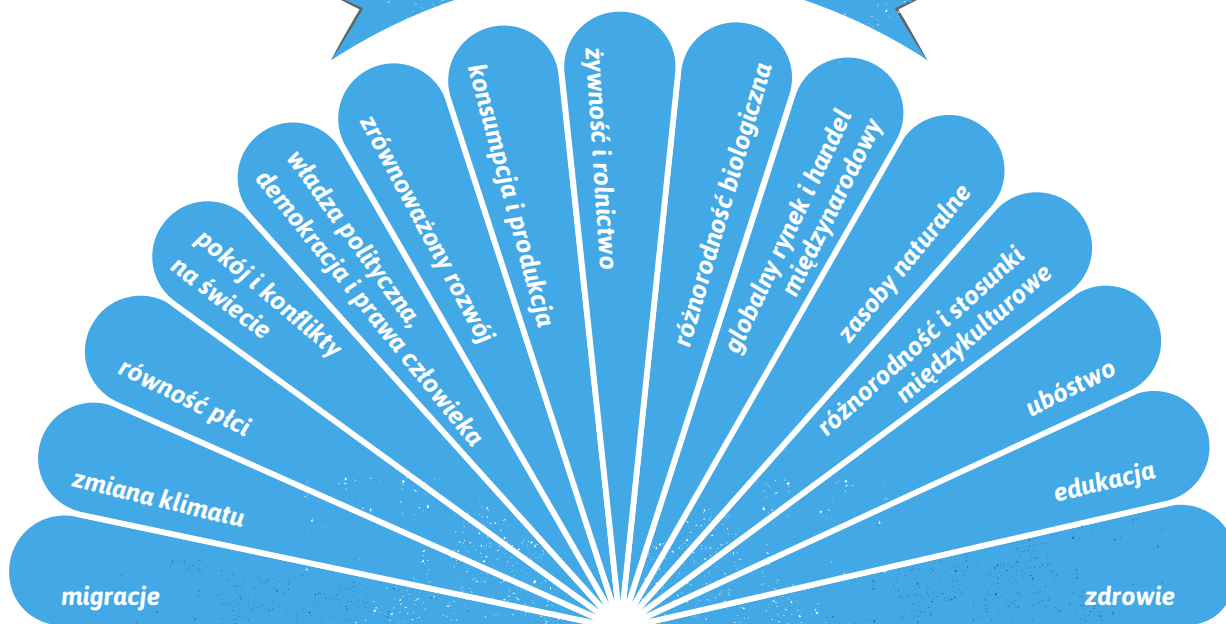
Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe?

ZESTAW ĆWICZEŃ DO BADANIA ZMIAN

W POSTAWACH MŁODZIEŻY WOBEC GLOBALNYCH WYZWAŃ

ZAGADNIENIA

UMIEJĘTNOŚCI

UMIEJĘTNOŚCI WYRÓŻNIAJĄCE EDUKACJĘ GLOBALNĄ

- Zdobywanie i przetwarzanie informacji na temat zagadnień lokalnych i globalnych
- Analiza procesów i współzależności globalnych
- Podejmowanie świadomych decyzji dotyczących zagadnień globalnych

UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE

Umiejętności zapisane w podstawie programowej poszczególnych przedmiotów (np. podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych; geografia)

UMIEJĘTNOŚCI KLUCZOWE

Krytyczne myślenie

np. radzenie sobie ze złożonymi lub kontrowersyjnymi problemami

Synteza i analiza informacji

np. umiejętne wyszukiwanie, selekcja i krytyczna analiza informacji na temat zagadnień lokalnych i globalnych

Komunikacja

np. dostrzeganie różnych punktów widzenia

Rozwiązywanie konfliktów

np. formułowanie opinii na tematy globalne i wyrażanie ich z szacunkiem

Twórcze myślenie

np. poszukiwanie alternatywnych rozwiązań dla wyzwań globalnych

WARTOŚCI

- godność
- sprawiedliwość
- równość
- wolność
- różnorodność
- pokój
- równowaga środowiskowa

POSTAWY

- szacunek
- otwartość
- empatia
- uczciwość
- odpowiedzialność
- solidarność

KONCEPCJA EDUKACJI GLOBALNEJ

ODNIESIENIE DO DZIAŁANIA

**POCZUCIE OSOBISTEGO WPŁYWU...
PRZYGOTOWANIE DO DZIAŁANIA...
MOTYWACJA DO ZAANGAŻOWANIA...**

na rzecz zmiany w skali globalnej:
wspólnego dobrobytu
i zrównoważonego rozwoju świata

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe?

ZESTAW ĆWICZEŃ DO BADANIA ZMIAN
W POSTAWACH MŁODZIEŻY WOBEC GLOBALNYCH WYZWAŃ

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Spis treści

MATERIAŁ	STRONA
Narzędzia badania postaw	2
1. Kto odpowiada za poprawę sytuacji na świecie?	6
2. Przepis na zrównoważoną przyszłość	8
3. Obraz mówi więcej niż tysiąc słów	11
4. Co zrobi największą różnicę?	14
5. Nadzieje i aspiracje	19
6. Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe?	22
7. Kim są migranci?	26
8. Jaki mam związek ze zmianą klimatu?	29
9. Zawody dla kobiet, zawody dla mężczyzn	32

NARZĘDZIA BADANIA POSTAW

W pracy nauczycielskiej często zastanawiamy się, jak sprawdzić, czy nasze działania edukacyjne rzeczywiście wpływają na uczniów i uczennice w zaplanowany przez nas sposób. O ile wiedzę możemy łatwo zweryfikować, a umiejętności przećwiczyć, to wyzwaniem pozostaje zbadanie postaw. Zachęcamy do wypróbowania sposobu wypracowanego przez angielską organizację Reading International Solidarity Centre (RISC, www.risc.org.uk), która proponuje krótkie aktywności (tzw. Impact Assessment Tools) do przeprowadzenia przed rozpoczęciem procesu edukacyjnego (lub właściwie na samym jego początku) oraz po jego realizacji z uczniami i uczennicami. Narzędzia te idealnie nadają się do wprowadzenia grupy w tematykę globalną, mogą być również początkiem wspólnej drogi projektowej, a następnie jej podsumowaniem. Dołączone do ćwiczeń komentarze metodyczne pomagają postawić pytania badawcze, wskazują, jak analizować wyniki, w jaki sposób określić zmianę, przez co ułatwiają zaplanowanie całego procesu edukacyjnego.

Proponujemy następujący schemat pracy:

1 Wstępna diagnoza w oparciu o informacje posiadane przez nauczyciela lub nauczycielkę

Przy jej podjęciu przydatne mogą być kwestionariusze, które pracownicy i pracownice CEO przygotowali na potrzeby planowania pracy z uczniami i uczennicami. Znajdują się na stronie <https://bit.ly/BadaniePostaw>. Przeprowadzenie wstępnej diagnozy w oparciu o proponowane przez nas kwestionariusze ma pomóc nauczycielowi i nauczycielce w wyborze grupy i tematu, z którym chce pracować, oraz wstępnym określeniu, na jakich umiejętnościach i postawach chce pracować, a dzięki temu w doborze adekwatnego narzędzia do dalszych działań. Aby to ułatwić, każde z proponowanych przez nas ćwiczeń zawiera **#HASZTAGI** odwołujące się do tematów zawartych zarówno w kwestionariuszu, jak i w przygotowanej przez CEO infografice opisującej, czym zajmuje się edukacja globalna – od zagadnień, które obejmuje, przez umiejętności, które kształci, wartości, które są jej bliskie po postawy, które kształtuje u uczniów i uczennic.

2 Przeprowadzenie z uczniami i uczennicami ćwiczenia badającego postawy

Tutaj przydatne będą opublikowane poniżej ćwiczenia. Proponujemy je w kilku tematach, ale oczywiście na ich bazie można przygotować własne wersje, najbardziej adekwatne do potrzeb grupy i osoby prowadzącej. Najważniejszym aspektem tego zadania jest postawienie odpowiednich **pytań badawczych**, które znajdują się w części *Czego chcę się dowiedzieć?*

Po postawieniu odpowiednich pytań przygotować należy ćwiczenie, w trakcie którego padną na nie odpowiedzi. Z jednej strony nie jest to wyzwaniem dla doświadczonych nauczycieli i nauczycielek (właściwie każde zadanie edukacyjne można do tego wykorzystać), z drugiej zaś kryje się tu haczyk. Chodzi bowiem o stworzenie takiej atmosfery podczas ćwiczenia, by uczniowie i uczennice mogli pozwolić sobie na **swobodne wypowiedzi i ujawnienie swojego stanowiska w przestrzeni pozbawionej oceny**.

Proponujemy w związku z tym przygotowanie siebie i grupy do ćwiczenia poprzez:

- Zmianę przestrzeni – jeśli normalnie pracujecie w ławkach, zorganizujcie krąg krzesel, pracę na podłodze czy inną formułę sprzyjającą swobodzie.
- Poinformowanie młodzieży, że ćwiczenie jest wstępem do wspólnej pracy w danym temacie, a materiały wypracowane podczas zajęć zostaną wykorzystane przez osobę prowadzącą do przygotowania kolejnych propozycji.

- Przedstawienie uczniom i uczennicom zasad pracy i zwrócenie uwagi, że ćwiczenie nie będzie oceniane przez osobę prowadzącą, a ich swoboda wypowiedzi jest bardzo ważna. Jedną z zasad niech będzie również mówienie od siebie – dzielenie się opiniami, ale powstrzymanie się od oceny innych.
- I oczywiście powstrzymanie się od komentarzy w trakcie prowadzenia badania, wejście w rolę uważnego obserwatora i reagowanie tylko wówczas, gdy przekraczane są granice godności innych osób (również tych nieobecnych w grupie).

Poszczególne elementy ćwiczeń są tak zaproponowane, by prowadziły nie tylko przez przygotowanie materiałów (część *Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?*) i przebieg danego zadania (część *Jak poprowadzić ćwiczenie?*), ale również wspierały analizę postaw osób uczestniczących (część *Jak analizować wyniki?*) oraz cały proces badania – od początku procesu do końcowego zbadania zmiany (w części *Jak ocenić zmianę?*).

3 Podsumowanie przeprowadzenia ćwiczenia

To moment przede wszystkim na spokojne przeanalizowanie wyników na tym etapie: zebranie danych, które uzyskaliśmy od uczniów i uczennic, zweryfikowanie własnych dotychczasowych opinii (wyrażonych m.in. w kwestionariuszu z punktu 1.), ale i podsumowanie swojej postawy jako osoby prowadzącej badania. Poza odpowiedziami na pytania z części *Czego chcę się dowiedzieć?* (a właściwie w tym momencie: Czego się dowiedziałem/dowiedziałam?) oraz *Jak analizować wyniki?* zachęcamy do przepracowania odpowiedzi na następujące pytania:

- Jak czułam/czułem się w roli osoby prowadzącej ćwiczenie?
- Co mogłabym/mógłbym poprawić w prowadzeniu zajęć?
- Czy klasa była gotowa na taką formę rozmowy? Czy następnym razem potrzebowałaby dodatkowego przygotowania?
- Czego nowego dowiedziałam/dowiedziałem się na podstawie tej rozmowy: o uczniach, uczennicach, o sobie, o temacie rozmowy?

Widzimy w tym szansę na rozwinięcie kompetencji ewaluacyjnych, które są szalenie ważne przy pracy z postawami, a jednocześnie często pomijane w kształceniu nauczycieli i nauczycielek.

4 Zaplanowanie procesu edukacyjnego w oparciu o wyniki badania

Gdy dzięki danym zebranych podczas ćwiczenia mamy już odpowiedzi na pytania badawcze, nadchodzi czas na wykorzystanie wiedzy w praktyce. Zachęcamy do zaplanowania na tym etapie procesu edukacyjnego zgodnie z tym, jak postępujemy w innych sytuacjach edukacyjnych i wychowawczych. Wsparciem może być tu część *Jakie działania można proponować po ćwiczeniu?*, ale inwencja twórcza należy tu do osoby prowadzącej proces. Zachęcamy również do włączenia w niego samych uczniów i uczennic – zalety takiego działania są niezliczone, kilka z nich to:

- Większa odpowiedzialność uczniów i uczennic za proces samodzielnego uczenia się jako dodatkowa wartość oraz idące w ślad za nią większe zaangażowanie w działania, które samodzielnie zaplanowali.
- Realizacja w praktyce ważnej zasady edukacji globalnej: poczucia osobistego wpływu – w małej skali, która może się później przełożyć na sprawy globalne.
- Kształcenie w praktyce umiejętności kluczowych bliskich edukacji globalnej: komunikacji, dostrzegania innych punktów widzenia, rozwiązywania konfliktów i twórczego myślenia obecnych podczas procesu grupowego.

Wśród propozycji CEO na pracę z edukacją globalną można znaleźć dwa podejścia: praca projektem młodzieżowym oraz realizacja działań podczas zajęć przedmiotowych. Przygotowaliśmy dla nauczycieli i nauczycielek wiele materiałów, które wspierają obie te opcje. Wszystkie materiały i informacje znajdują się na stronie: <https://globalna.ceo.org.pl/> w **wyszukiwarce materiałów i zakładce Projekty młodzieżowe**. Większość materiałów wymienionych w tej publikacji pochodzi właśnie stamtąd.

5 Podsumowanie i ewaluacja procesu edukacyjnego

Na tym etapie proponujemy podobne kroki, jak te zaproponowane w części 3., tylko punktem odniesienia będzie przeprowadzony proces edukacyjny, a nie pojedyncze ćwiczenie. Można wyodrębnić tu kilka etapów:

- Zebranie informacji, co się wydarzyło, w jaki sposób, czy zdaniem osoby prowadzącej odpowiedziało na potrzeby sytuacji i samych uczniów i uczennic.
- Przeprowadzenie raz jeszcze ćwiczenia badającego postawy – w tej samej lub zmodyfikowanej formie – w oparciu o część *Jak ocenić zmianę?*
- Przeanalizowanie wyników badania.
- Zebranie wniosków na temat zmiany, która zaszła (lub nie) w uczniach i uczennicach. Jakie zmiany widzę? Jakie jeszcze chciałbym/chciałabym widzieć?
- Podsumowanie swojej pracy podczas całego procesu. Można wykorzystać do tego pytania z punktu 3. i dodać do nich kolejne:
 - Jak czułam/czułem się w roli osoby prowadzącej proces?
 - W jaki sposób moja rola wpływała na proces edukacyjny i zmianę w postawach uczniów i uczennic?
 - Co mogłabym/mógłbym poprawić?
 - Czy grupa była gotowa na taką formę pracy? Czy następnym razem potrzebowałaby dodatkowego przygotowania?
 - Jakie było zaangażowanie uczniów i uczennic podczas procesu? Z czego to wynikało? W jaki sposób (z perspektywy czasu) można by jeszcze na nie wpłynąć?
 - Czego nowego dowiedziałam/dowiedziałem się na podstawie tego procesu: o uczniach, uczennicach, o sobie, o temacie?

Po przeprowadzeniu procesu i udzieleniu odpowiedzi na te pytania proponujemy przejście do ostatniego etapu.

6 Gratulacje dla siebie i podziękowania dla grupy

Mamy świadomość, że w warunkach szkolnych przejście całego opisanego powyżej procesu jest wyzwaniem – dla nauczycieli i nauczycielek, ale również dla młodzieży. Tryb pracy przedmiotowej, ograniczony czas, potrzeba prowadzenia kilku procesów na raz to tylko niektóre z powodów, dla których nie będzie idealnie. Tym bardziej każdej osobie, która zdecyduje się na przejście tej drogi, a następnie to zrealizuje, gratulujemy i zachęcamy do potraktowania jej jako własnego procesu edukacyjnego. Zachęcamy również do włączenia w niego innych nauczycieli i nauczycielek ze swojej szkoły oraz wspierania się projektami CEO z zakresu edukacji globalnej (wszystkie szczegóły znajdują się na stronie: <https://globalna.ceo.org.pl/>).

01

Kto odpowiada za poprawę sytuacji na świecie?

10 LAT

30-40 MINUT

#CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

#OSOBISTY WPLYW

#ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Czego chcę się dowiedzieć?

Które organizacje, grupy i jednostki są zdaniem uczniów i uczennic odpowiedzialne za dążenie do poprawy sytuacji na świecie i realizowanie Celów Zrównoważonego Rozwoju? Czy i na ile oceniając tę odpowiedzialność, uczniowie biorą pod uwagę relatywny wpływ tych organizacji, grup i jednostek na omawianą kwestię?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

W zależności od wiedzy uczniów i uczennic oraz tego, co chcemy zbadać podczas ćwiczenia, możemy przeprowadzić wersję, w której osoba prowadząca proponuje konkretne organizacje lub pozwala uczestnikom i uczestniczkom samodzielnie przygotować listę. W najbardziej wymagającej przygotowania wersji potrzebnych będzie:

- 6-8 etykiet z nazwami organizacji, grup i nazwiskami osób, które mogą być odpowiedzialne za omawiane kwestie, na przykład: władze lokalne, wojewódzkie lub państwowe; korporacje lokalne, ogólnopństwowe lub międzynarodowe; organizacje pozarządowe działające na poziomie lokalnym, ogólnopństwowym lub międzynarodowym, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Światowa Organizacja Handlu, Bank Światowy, mieszkańcy i mieszkanki globalnej Północy, mieszkańcy i mieszkanki globalnego Południa, imigranci, ludność rdzenna, osoby bogate

organizacja / grupa	liczba żetonów	powody / uzasadnienie

- Krótki opis tych organizacji i grup, zwłaszcza tych mniej znanych uczniom i uczennicom.
- 20 żetonów/fasolek/spinaczy/innych drobnych i łatwo dostępnych przedmiotów na grupę.
- 6-8 pojemników (np. puszek, słoiczek) na grupę.
- Szablon odpowiedzi dla każdej grupy.

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Jeśli w tym ćwiczeniu chcesz położyć nacisk na Cele Zrównoważonego Rozwoju, pojedynczy Cel albo inną kwestię o globalnym znaczeniu, poświęć trochę czasu na zapoznanie uczniów i uczennic z tym tematem.
- Uczniowie i uczennice mogą potrzebować czasu, by zapoznać się z międzynarodowymi i lokalnymi organizacjami pojawiającymi się w ćwiczeniu.
- Podziel uczniów i uczennice na grupy od 3 do 5 osób. Każdej grupie daj zestaw pojemników, jedną etykietę na każdy pojemnik i 20 żetonów/fasolek.
- Zadań pytanie, nad którym chcesz, by pochylili się uczestnicy i uczestniczki ćwiczenia. Na przykład spytaj, kto odpowiada za poprawę sytuacji na świecie. Kto odpowiada za realizowanie Celów Zrównoważonego Rozwoju? Kto odpowiada za to, żeby wszystkie dzieci miały dostęp do podstawowej edukacji?
- Niech uczniowie i uczennice porozmawiają na ten temat i przydzielą żetony/fasolki reprezentujące poziom odpowiedzialności do właściwych pojemników reprezentujących różne jednostki i organizacje.
- Sposób przydzielania żetonów/fasolek pozostaw grupie. Może ona podjąć decyzję wspólnie, przez konsensus, każdy uczeń i każda uczennica może też przydzielić swoją część żetonów według uznania.
- Następnie niech każda grupa wpisze wyniki ćwiczenia do Szablону odpowiedzi oraz uzasadni podział żetonów, którego dokonała.

Jak analizować wyniki?

- Zapisz, jaki stopień odpowiedzialności uczniowie i uczennice przypisali poszczególnym organizacjom i jednostkom. Czy dostrzegli **współodpowiedzialność** organizacji, grup i jednostek, zarówno na lokalnym, jak i na globalnym poziomie?
- Zapisz powody i uzasadnienia podane przez uczniów i uczennice. Czy dostrzegasz luki w ich wiedzy? Czy przydzielając żetony, uczniowie i uczennice wzięli pod uwagę relatywny wpływ poszczególnych organizacji, grup i jednostek?
- Poza wypełnionymi szablonami do analizy wyników przydatne może okazać się również przysłuchiwanie się procesowi pracy w poszczególnych grupach.

Jak ocenić zmianę?

- Możesz powtórzyć ćwiczenie w tym samym kształcie po przeprowadzeniu procesu edukacyjnego.
- Zwróć uwagę na zmianę w przypisywaniu odpowiedzialności. Czy uczniowie i uczennice dostrzegają teraz współodpowiedzialność różnych jednostek i organizacji? Czy lepiej uzasadniają swoje wybory i wykazują większą świadomość relatywnego wpływu?

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Wykorzystaj filmy, artykuły prasowe i inne źródła, by poznać różne typy organizacji oraz ich wpływ na ochronę środowiska i kwestie społeczne.
- Poszukaj historycznych przykładów jednostek i organizacji, które wprowadziły pozytywne zmiany w dziedzinie ochrony środowiska i w kwestiach społecznych. Zwróć szczególną uwagę na przypadki, w których zakwestionowano bieżący stan rzeczy, aby poprawić sytuację na świecie.
- Przedstaw uczniom i uczennicom Cele Zrównoważonego Rozwoju wraz z konkretnymi zadaniami, które mają przyczynić się do ich realizacji, zwracając uwagę na osoby i instytucje odpowiedzialne za te działania.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- Plansze CEO z poszczególnymi Celami Zrównoważonego Rozwoju i pomysłami na ich realizację w szkole: <http://bit.ly/PlanszeCZR>.
- Plakaty CEO pt. *Ścieżki do Celów* z przykładami działań na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju: <http://bit.ly/CZRplakaty>.
- Scenariusz lekcji CEO na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju i wspólnej odpowiedzialności na rzecz ich realizacji: <http://bit.ly/MGFBazowy>.
- Publikacje przedmiotowe CEO (etyka, geografia, język polski, matematyka, religia) przygotowane w ramach projektu „W świat z klasą”: <http://bit.ly/PublikacjeGEA>.

02

Przepis na zrównoważoną przyszłość

10-16 LAT

30 MINUT

#CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
#ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ
#TWÓRCZE MYŚLENIE
#SOLIDARNOŚĆ

Czego chcę się dowiedzieć?

Jaki jest poziom świadomości uczniów i uczennic na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju? Jaki jest ich stosunek do wspólnych potrzeb i aspiracji wypracowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych w ramach Agendy 2030?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Arkusze z ikonami Celów Zrównoważonego Rozwoju – po jednym dla każdej pary (w załączniku).
- Plakat ze wszystkimi Celami Zrównoważonego Rozwoju (dostępny na stronie: <http://www.un.org.pl/download>, lub w materiałach CEO: <http://bit.ly/PlanszeCZR>).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Wyjaśnij, że w 2015 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) przyjęła Agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, w tym 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (CZR). Państwa członkowskie ONZ postanowiły zmobilizować się do większego wysiłku na rzecz eliminacji wszystkich form ubóstwa, a także na rzecz walki z nierównością i zmianami klimatu. Cele dotyczą wszystkich państw członkowskich.
- Zaproponuj burzę pomysłów: wymyślcie cele, które mogłyby dotyczyć wszystkich państw. Spiszcie wszystkie pomysły na arkuszu papieru.
- Wyjaśnij, że ONZ opracowała zestaw ikon odpowiadających każdemu z Celów.
- Podziel grupę na pary. Daj każdej parze arkusz z ikonami oraz spis wszystkich Celów Zrównoważonego Rozwoju (materiał znajduje się w załączniku poniżej).

- Poproś uczniów i uczennice o dopasowanie ikon do CZR.
- Poprowadź rozmowę, kierując się poniższym schematem:
- Omów ikony. Spytaij grupę, które Cele pasują do poszczególnych ikon. Dlaczego? Poproś pary o zaznaczenie odpowiedzi, które dopasowały prawidłowo.
- Które ikony zostały dopasowane poprawnie, a które nie? Dlaczego?
- Które ikony pasowały do Celu?
- Pokaż grupie plakat ze wszystkimi CZR.
- Które CZR pasują do celów wskazanych przez grupę w czasie burzy pomysłów?
- Czy zdaniem grupy taki plakat byłby skuteczną metodą zwiększania świadomości CZR w szkole albo społeczności lokalnej?
- Jakimi innymi środkami można zwiększać tę świadomość?
- Zbierz od uczniów i uczennic odpowiedzi.

Jak analizować wyniki?

- Przejrzyj arkusze odpowiedzi uczniów i uczennic. Wypisz Cele i liczbę poprawnych odpowiedzi.
- Przygotuj spis celów wymyślonych przez uczniów i uczennice oraz spis punktów dyskusji (zwłaszcza na temat tego, które cele uczniowie i uczennice uważają za najbardziej i najmniej istotne).

Jak ocenić zmianę?

- Powtórz ćwiczenie po przeprowadzeniu procesu edukacyjnego i sprawdź, czy rozpoznawalność ikon wzrosła.
- Oceń, czy uczniowie z większym przekonaniem mówią o CZR, a zwłaszcza o tym, czy są one dla nich istotne.

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Poproś uczniów i uczennice o wymyślenie własnych ikon, których można użyć we wszystkich państwach albo takiego zestawu, którego uczniowie i uczennice mogą użyć w swoim mieście albo państwie.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- Plansze CEO z poszczególnymi Celami Zrównoważonego Rozwoju i pomysłami na ich realizację w szkole: <http://bit.ly/PlanszeCZR>.
- Plakaty CEO pt. *Ścieżki do Celów* z przykładami działań na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju: <http://bit.ly/CZRplakaty>.
- Scenariusz lekcji CEO na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju i wspólnej odpowiedzialności na rzecz ich realizacji: <http://bit.ly/MGFBazowy>.
- Publikacje przedmiotowe CEO (etyka, geografia, język polski, matematyka, religia) przygotowane w ramach projektu „W świat z klasą”: <http://bit.ly/PublikacjeGEA>.

Załącznik

- A** Czysta i dostępna energia
B Czysta woda i warunki sanitarne
C Działania w dziedzinie klimatu
D Wzrost gospodarczy i godna praca
E Równość płci
F Dobre zdrowie i jakość życia
G Innowacyjność, przemysł, infrastruktura
H Koniec z ubóstwem
I Życie pod wodą
J Życie na lądzie
K Partnerstwa na rzecz celów
L Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje
M Dobra jakość edukacji
N Mniej nierówności
O Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja
P Zrównoważone miasta i społeczności
R Zero głodu

03

Obraz mówi więcej niż tysiąc słów

9–16 LAT

30 MINUT
(można również
zapropnować
realizację części
ćwiczenia podczas
pracy zdalnej)

#CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
#SYNTEZA I ANALIZA INFORMACJI
#EMPATIA

Czego chcę się dowiedzieć?

Jakie są założenia uczniów i uczennic na temat rozwoju oraz stosunek do mieszkańców krajów globalnego Południa?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Zestaw ikon z Celami Zrównoważonego Rozwoju (CZR) (każda ikona na oddzielnej kartce, dostępne na stronie: <http://www.un.org.pl/download>).
- Internet i drukarka z kolorowym tuszem.
- Arkusz odpowiedzi (wzór w załączniku).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Podsumuj wcześniejsze dyskusje o CZR, walce z ubóstwem, nierównością i zmianą klimatu. Podkreśl, że Cele odnoszą się do wszystkich państw – zarówno tych znajdujących się na globalnej Północy, jak i tych z globalnego Południa (więcej o tym podziale znajdziesz w słowniczku na stronie: <https://globalna.ceo.org.pl/słowniczek>).
- Zaproponuj burzę pomysłów odpowiadającą na pytanie: jak zwiększyć świadomość na temat CZR w Waszej szkole i społeczności lokalnej? Odpowiedzi zanotuj na kartce.
- Dyskusja: czy ikony CZR przydają się w kampanii na rzecz zwiększania świadomości o nich? Jak można je poprawić? Jak poszerzyć zakres rozumienia CZR wśród mieszkańców globalnej Północy i globalnego Południa? Zapiszcie pomysły.
- Jeśli uczniowie i uczennice nie wpadną na ten pomysł, zasugeruj wykorzystanie zdjęć.
- Dobierz uczniów i uczennice w pary i rozdaj im po jednej ikonie CZR.

- Poproś uczniów i uczennice, żeby poszukali w Internecie pięciu zdjęć, które skuteczniej zilustrują dany Cel. Prosząc o realizację tego zadania, zwróć uwagę na kilka zasad, którymi należy się kierować, wybierając obrazy w tym ćwiczeniu. Zasady znajdziesz w materiale pt. *Kodeks informowania o krajach Południa – wersja dla młodzieży* dostępnym na stronie: <http://bit.ly/KodeksInformowania>. Podkreśl, że zdjęcia mogą pochodzić z całego świata.
- Następnie wydrukuj zdjęcia wybrane przez uczniów i uczennice. Przyklej ikony i zdjęcia na arkusz papieru.
- Poproś każdą parę o zapisanie zalet i wad poszczególnych zdjęć, a następnie o wybranie jednego z nich i uzasadnienie wyboru.
- Zaprezentuj plakaty wszystkim uczniom i uczennicom.
- Poprowadź rozmowę w oparciu o poniższe pytania:
 - Czy znalezienie odpowiednich zdjęć było trudne? Dlaczego?
 - Czy niektóre Cele były łatwiejsze do zilustrowania?
 - Czy uczniowie i uczennice wykorzystali zdjęcia zarówno z krajów globalnej Północy, jak i Południa?
 - Obejrzyjcie stworzone przez ONZ plakaty zawierające też konkretne działania (www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals) oraz spójrzcie na wybór zdjęć dostępny na planszach CEO: <http://bit.ly/PlanszeCZR>.
 - Wskażcie różnice i podobieństwa do wybranych przez Was zdjęć.
 - Czy przykład konkretnego działania ułatwia Wam zrozumienie Celu i jego znaczenia?

Jak analizować wyniki?

- Wykorzystajcie arkusz odpowiedzi (w załączniku), żeby skategoryzować zdjęcia oraz ich wady i zalety.
- Podczas dyskusji notuj argumenty uczniów i uczennic, zwłaszcza na temat tego, które Cele są dla nich najbar-

dziej/najmniej istotne oraz ich stosunku do osób przedstawionych na zdjęciach.

- Zwróć uwagę na to, które zasady z *Kodeksu informowania o krajach Południa - wersja dla młodzieży* były dla uczniów i uczennic łatwiejsze, a które trudniejsze do uwzględnienia.

Jak ocenić zmianę?

- Powtórz ćwiczenie po zakończeniu procesu edukacyjnego dotyczącego zwiększania świadomości o CZR. Sprawdź, czy zdjęcia się zmieniły, np. czy uczniowie i uczennice częściej wybierają zdjęcia z państw globalnej Północy, czy wykorzystują zdjęcia ukazujące mieszkańców i mieszkanki globalnego Południa w sposób niestereotypowy.
- Oceń, czy uczniowie i uczennice z większym przekonaniem mówią o CZR, zwłaszcza o znaczeniu Celów w ich życiu.
- Porównaj, czy za drugim razem zastosowanie zasad z *Kodeksu informowania o krajach Południa - wersja dla młodzieży* było dla uczniów i uczennic łatwiejsze.

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Poproś uczniów i uczennice o opracowanie własnych plakatów dla każdego Celu z wykorzystaniem własnoręcznie wykonanych zdjęć.
- Uczniowie i uczennice mogą też zrobić selfie, na którym trzymają ikonę. Kontekst zdjęcia powinien odnosić się do danego Celu.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- Plansze CEO z poszczególnymi Celami Zrównoważonego Rozwoju i pomysłami na ich realizację w szkole: <http://bit.ly/PlanszeCZR>.
- *Kodeks informowania o krajach Południa – wersja dla młodzieży* opracowana przez CEO: <http://bit.ly/KodeksInformowania>.

- **JĘZYK POLSKI** (klasy IV-VI): scenariusz CEO pt. *Zestawienie perspektyw. Krytyczna lektura W pustyni i w puszczy Henryka Sienkiewicza*. Uczniowie i uczennice przyjrzą się temu, jak Henryk Sienkiewicz przedstawił mieszkańców i mieszkanki Afryki w powieści *W pustyni i w puszczy*. Obraz ten skonfrontują ze wskazówkami stworzonymi przez Afrykanów i Afrykanki dotyczącymi tego, jak chcieliby, żeby mówiono i pisano o Afryce i o nich samych: <http://bit.ly/CEOPustyniaPuszcza>.

- **ETYKA** (klasy VII-VIII): ćwiczenie CEO pt. *Jestem solidarny, jestem solidarna*. Podczas lekcji uczniowie i uczennice poznają CZR, zastanawiają się, czym jest zrównoważony rozwój oraz próbują zastosować w praktyce ideę solidarności społecznej i opracować własne pomysły realizacji CZR: <http://bit.ly/etykaCZR>.

- **GEOGRAFIA** (klasa VIII): scenariusz CEO pt. *Różne oblicza kontynentu afrykańskiego*. Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiedzą się, na czym polega stereotypowe postrzeganie Afryki przez mieszkańców i mieszkanki innych rejonów świata. Zastanowią się, z czego ono wynika oraz sformułują własne opinie o tym kontynencie na podstawie materiałów fotograficznych i pozyskanych informacji przedstawiających różne oblicza Afryki: <http://bit.ly/CEOObliczaAfrykańskiego>.

- **JĘZYK POLSKI** (szkoła ponadpodstawowa): scenariusz CEO pt. *Jak mówić o Afryce? O wrażliwości i kulturowej i językowej*. Młodzież zastanawia się nad własnymi stereotypami dotyczącymi Afryki oraz konfrontuje je ze stereotypami młodzieży z kilku krajów Afryki Zachodniej na temat Europy. Następnie zapoznaje się z ironicznym felietonem kenijskiego pisarza Binyavangi Wainainy, w którym autor wyśmiewa liczne stereotypy i skojarzenia dotyczące tego kontynentu: <http://bit.ly/JakMówićOAfryce>.

- **PLASTYKA** (szkoła ponadpodstawowa): ćwiczenie CEO pt. *Czym jest sztuka? O uniwersalności sztuki i sprawach globalnych*. Ćwiczenie wprowadza do tematyki globalnej oraz zachęca uczniów i uczennice do krytycznego spojrzenia na to, czym jest sztuka i w jaki sposób może wyrażać różnorodność i złożoność współczesnego świata. Młodzież zapozna się z wybranymi pracami artystek i artystów z Brazylii, Indii, Republiki Południowej Afryki i Chin oraz przeanalizuje je, zastanawiając się nad pojęciem globalizacji oraz uniwersalnością sztuki: <http://bit.ly/UniwersalnoscSztuki>.

Załącznik

Cel Zrównoważonego Rozwoju	użyte zdjęcie	komentarz uczniów/uczennic
1 Koniec z ubóstwem		
2 Zero głodu		
3 Dobre zdrowie i jakość życia		
4 Dobra jakość edukacji		
5 Równość płci		
6 Czysta woda i warunki sanitarne		
7 Czysta i dostępna energia		
8 Wzrost gospodarczy i godna praca		
9 Innowacyjność, przemysł, infrastruktura		
10 Mniej nierówności		
11 Zrównoważone miasta i społeczności		
12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja		
13 Działania w dziedzinie klimatu		
14 Życie pod wodą		
15 Życie na lądzie		
16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje		
17 Partnerstwa na rzecz celów		

04

Co robi największą różnicę?

10 LAT

20 MINUT

#KONSUMPCJA
#GLOBALNY RYNEK
#ŚWIADOME DECYZJE
#SPRAWIEDLIWOŚĆ
#SOLIDARNOŚĆ
#OSOBISTY WPLYW

Czego chcę się dowiedzieć?

W jakim stopniu uczniowie i uczennice zdają sobie sprawę, że jako konsumenci mają potencjalną moc sprawczą – zarówno indywidualnie, jak i jako część większej grupy? Czy i w jakim stopniu uczniowie i uczennice myślą o konsekwencjach swoich wyborów? Czy niesprawiedliwość motywuje ich do działania?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Materiał informacyjny (po jednym dla każdej grupy) o produkcji towarów, z których uczniowie i uczennice korzystają, takich jak meksykańskie awokado, telefony komórkowe i ubrania (w załączniku).
- Karty z działaniami dotyczące 3 tematów: uprawy awokado oraz produkcji telefonów komórkowych i ubrań (w załączniku).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Podziel uczniów i uczennice na grupy od 3 do 5 osób. Daj każdej grupie materiał informacyjny i zestaw kart z działaniami (w jednym konkretnym temacie lub każdej grupie to samo – zależnie od grupy, czasu i osoby prowadzącej).
- Poproś każdą grupę o oznaczenie działań w kolejności, zaczynając od tego, które zrobiłoby największą różnicę dla sytuacji opisywanych ludzi i środowiska.
- Następnie poproś o odpowiedź na pytanie, którą z tych rzeczy najprawdopodobniej faktycznie zrobię? Niech uczniowie i uczennice zaznaczą swoje wybory na kartach z działaniami przy użyciu kolorowych pisaków albo naklejek.

Jak analizować wyniki?

- Zbierz wyniki: policz, ile razy każda karta z działaniem została oznaczona. Podsumuj notatki z dyskusji.
- Czy są dowody wskazujące na to, że uczniowie i uczennice myślą o konsekwencjach swoich wyborów? Czy myślą np. o tym, że zaprzestanie korzystania z produktów wytworzonych przez słabo opłacanych pracowników może doprowadzić tych pracowników do bezrobocia, natomiast naciski na to, aby wytwórcy zapewniali lepsze warunki pracy, mogą wpłynąć na pracowników pozytywnie?
- Sprawdź, ile razy oznaczono daną kartę. Czy uczniowie i uczennice wybierali jakieś działania częściej niż inne? Jeśli tak, porozmawiajcie o przyczynach.

Jak ocenić zmianę?

- Powtórz ćwiczenie przy użyciu innego materiału informacyjnego i innych kart z działaniami. Porównaj wyniki.
- Spytań uczniów i uczennice, jakie działania faktycznie podjęli – sami lub w grupie.
- Zwróć uwagę, czy uczniowie i uczennice wykazują większą świadomość konsekwencji własnych działań w odniesieniu do producentów i producentek oraz środowiska i klimatu.
- Zwróć uwagę, czy uczniowie i uczennice są bardziej skłonni do podjęcia działań na rzecz sprawiedliwości społecznej i ekologicznej.

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Wykorzystaj filmy, artykuły prasowe i inne źródła, by dowiedzieć się więcej o społecznych i ekologicznych konsekwencjach wytwarzania różnych produktów.
- Poszukaj historycznych przykładów kampanii, które miały pozytywny wpływ na warunki życia i pracy oraz na środowisko/klimat – zarówno lokalnie, jak i globalnie.
- Poznaj historyczne początki współczesnych relacji handlowych.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- Artykuł Katarzyny Szeniańskiej pt. „Świadoma konsumpcja”, CEO: <https://bit.ly/SwiadomaKonsumpcja>.

- Wszystkie scenariusze, ćwiczenia, teksty na stronie <https://globalna.ceo.org.pl> po zaznaczeniu w wyszukiwarce materiałów hasła „konsumpcja i produkcja”.
- Portal Polskiej Zielonej Sieci na temat konsumpcji: <https://ekonsument.pl>.
- Film Instytutu Globalnej Odpowiedzialności pt. *Tajemnica twojego smartfona*: <https://bit.ly/TajemnicaSmartfona>.
- Gra negocjacyjno-edukacyjna Instytutu Globalnej Odpowiedzialności pt. *Tajemnice Elektrobiznesu* (>15 lat): <https://igo.org.pl/tajemnice-elektrobiznesu-gra-negocjacyjno-edukacyjna/>.
- Film Instytutu Globalnej Odpowiedzialności pt. *Skąd się bierze imbir?*: <http://bit.ly/FilmImbir>.
- Prezentacja szkoleniowa Polskiej Zielonej Sieci pt. „Odpowiedzialna konsumpcja”: https://issuu.com/globalne/docs/odpowiedzialna_konsumpcja_-_szkolenie_zale_no_ci_g/12.
- Portal na temat przemysłu odzieżowego Clean Clothes Polska: <https://www.cleanclothes.pl>.

Załącznik

1.a: Materiał informacyjny: produkcja awokado w Meksyku

Meksyk odpowiada za 45% światowej produkcji awokado.

Wzrost globalnego popytu na awokado (zwłaszcza w Europie i Stanach Zjednoczonych) sprawia, że meksykańscy rolnicy są zmuszani do powiększania swoich gospodarstw. Dochodzi do wylesiania, chemicznego zanieczyszczenia gleby, powietrza i wody oraz do wzrostu emisji gazów cieplarnianych.

Osoby uprawiające i zbierające awokado są niezadowolone z niskich zarobków, niepewnych warunków zatrudnienia oraz konieczności wykonywania ciężkiej, wielogodzinnej pracy. Praca dzieci jest powszechna. U osób pracujących przy uprawach oraz w społecznościach sąsiadujących z niektórymi uprawami pojawiają się poważne problemy zdrowotne związane ze stosowaniem pestycydów.

[24 sierpnia 2017 - autorka: Julia Darnton, Michigan State University Extension]

1.b: Karty z działaniami: produkcja awokado w Meksyku

Wesprę finansowo dziecko z Meksyku	Nic, co zrobię, nie będzie mieć znaczenia	Wystosuję do lokalnego sklepu prośbę o sprzedawanie tylko awokado <i>fair trade</i>	Będę kupować tylko awokado z etykietą <i>fair trade</i>
Przekonam szkołę / lokalne władze do stosowania zasad <i>fair trade</i>	Napiszę do supermarketów prośbę o sprzedawanie tylko awokado <i>fair trade</i>	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz praw pracowników	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz ochrony środowiska
Przekonam innych ludzi do podjęcia działań	Przestaną kupować i jeść awokado	Taka zmiana to nie moja odpowiedzialność	Coś innego

2.a: Materiał informacyjny: wydobywanie koltanu w Demokratycznej Republice Konga

Wszystkie baterie do telefonów komórkowych zawierają koltan. 80% światowych zasobów koltanu pochodzi z Demokratycznej Republiki Konga. To środkowoafrykańskie państwo jest bogate w zasoby naturalne, ale większość jego mieszkańców żyje w skrajnym ubóstwie. Toczy się wojna domowa, a wiele kopalń jest kontrolowanych przez grupy zbrojne. Niektóre kobiety i dzieci są zmuszane do pracy w kopalniach. Większość górników zarabia za mało, aby zdrowo żyć i zapewnić byt rodzinom. Z powodu wdychania szkodliwych substancji wielu górników ma problemy zdrowotne.

Na potrzeby górnictwa wycinane są ogromne obszary leśne. Szybkie tempo wylesiania zagraża szympansom i wschodnim goryłom nizinnym. Wydobywanie koltanu zanieczyszcza również rzeki i jeziora, co szkodzi lokalnym społecznościom, zwierzętom i przyrodzie. Według Greenpeace Africa obecne tempo prac górniczych zniszczy ekosystemy Demokratycznej Republiki Konga w ciągu najbliższych 10-12 lat.

2.b: Karty z działaniami: wydobywanie koltanu w Demokratycznej Republice Konga

Wesprę finansowo dziecko z Demokratycznej Republiki Konga	Nic, co zrobię, nie będzie mieć znaczenia	Będę oddawać telefony do recyklingu albo używać starego sprzętu	Będę kupować tylko telefony produkowane zgodnie z zasadą <i>fair trade</i>
Będę radziej wymieniać telefon na nowy	Napiszę do producentów telefonów z prośbą o stosowanie koltanu wydobywanego zgodnie z zasadą <i>fair trade</i>	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz praw pracowników	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz ochrony środowiska
Przekonam innych ludzi do podjęcia działań	Przestaną kupować i korzystać z telefonów zawierających koltan	Taka zmiana to nie moja odpowiedzialność	Coś innego

3.a: Materiał informacyjny: przemysł odzieżowy w Bangladeszu

40% pracowników przemysłowych w Bangladeszu pracuje przy produkcji odzieży. Prawie cała odzież jest eksportowana do Europy i USA. Chociaż przemysł odzieżowy osiąga wysokie zyski, płace pracowników i pracowniczek są zbyt niskie, by mogli oni zdrowo żyć i utrzymać rodziny. Wiele z tych osób pracuje po 14 godzin dziennie w niebezpiecznych warunkach i pada ofiarą nękania w miejscu pracy. Od 1990 roku ponad 400 pracowników i pracownic zmarło, a tysiące zostały ranne w 50 poważnych pożarach fabryk.

Wiele fabryk odzieży wyrzuca i wylewa odpady bezpośrednio do rzek i kanałów. Ryby umierają, grunty rolne są zanieczyszczone toksynami, a okoliczna ludność boryka się z zanieczyszczeniem powietrza, fetorem i problemami zdrowotnymi.

Z powodu częstych zmian mody w Europie i USA dochodzi do utylizacji dużej ilości odzieży. Część trafia na wysypiska śmieci, a część na rynek odzieży używanej w biedniejszych państwach. Ghana jest przykładem kraju, w którym import odzieży używanej osłabił rodzimy przemysł odzieżowy.

3.b: Karty z działaniami: przemysł odzieżowy w Bangladeszu

Wesprę finansowo dziecko mieszkające w Bangladeszu	Nic, co zrobię, nie będzie mieć znaczenia	Będę naprawiać używaną odzież (upcycling)	Będę kupować tylko odzież <i>fair trade</i>
Ograniczę kupowanie nowych ubrań	Napiszę do sprzedawców lub producentów odzieży prośbę o zapewnienie uczciwego traktowania pracowników	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz praw pracowników	Wesprę (wolontariacko lub finansowo) organizację działającą na rzecz ochrony środowiska
Przekonam znajomych do podjęcia działań	Będę kupować tylko odzież używaną	Taka zmiana to nie moja odpowiedzialność	Coś innego

05

Nadzieje i aspiracje

5–14 LAT

30–40 MINUT

#RÓŻNORODNOŚĆ
#RÓŻNE PUNKTY WIDZENIA
#RÓWNOŚĆ
#OTWARTOŚĆ

Czego chcę się dowiedzieć?

Czy uczniowie i uczennice dostrzegają, że mają podobne potrzeby, nadzieje i aspiracje co dzieci i młodzież z innych części świata?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Zestaw zdjęć (dostępny do druku na stronie: https://bit.ly/CEO_NadziejeAspiracje).
- Arkusz odpowiedzi (w załączniku).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Rozwiesz zdjęcia na ścianie.
- Podziel uczniów i uczennice na małe grupy. Daj każdej grupie arkusz odpowiedzi.
- Poproś uczniów i uczennice, żeby obejrzyli zdjęcia i w grupie odpowiedzieli na pytania oraz wykonali poniższe polecenia:
 - Jakie nadzieje i aspiracje mają młodzi ludzie ze zdjęć?
 - Co ich z Wami łączy, a co od Was różni?
 - Zaznaczcie zdjęcie młodych ludzi, z którymi macie najwięcej oraz najmniej wspólnego.
 - Wszystko, co przyjdzie Wam do głowy, zapiszcie w arkuszu odpowiedzi.
- Zbierz arkusze odpowiedzi.

Dyskusja

- Nie omawiaj odpowiedzi każdej grupy. Zamiast tego zaproś wszystkich do ogólnej dyskusji. Porozmawiajcie o założeniach, które uczniowie i uczennice przyjęli na temat młodych ludzi ze zdjęć.
 - Czy któreś zdjęcie Was zaskoczyło albo Wami wstrząsnęło? Które? Dlaczego?
 - Jakie nadzieje i aspiracje mają (Waszym zdaniem) osoby widoczne na zdjęciach? Dlaczego tak sądzicie?
 - Z kim identyfikujecie się najbardziej, a z kim najmniej? Dlaczego?
 - W jakich państwach zrobiono te zdjęcia? Co się na nich dzieje? Dlaczego tak myślicie?
 - Czy myślicie, że młodzi ludzie z innych państw i kultur mają inne nadzieje i aspiracje dotyczące przyszłości niż Wy?
 - Która grupa jest Waszym zdaniem w największej potrzebie?
 - Czy wyzwania, z którymi mierzą się osoby na zdjęciu (związane ze zmianą klimatu, równością płci, bezpieczeństwem, warunkami mieszkaniowymi i żywieniowymi itp.) to kwestie, które Was dotyczą? Czy w naszym kraju są to ważne tematy?

Jak analizować wyniki?

- Przeanalizuj arkusze odpowiedzi. Czy uczniowie i uczennice zauważyli więcej podobieństw czy różnic?
- Zwróć uwagę na komentarze. Które z nich opierają się na obserwacji zdjęć, a które na założeniach? Czy są głównie pozytywne, negatywne, neutralne czy różne? Po pierwszym ćwiczeniu w kolumnie Podobieństwa przeważnie pojawiają się obserwacje (np. lubią muzykę, tak jak my), a w kolumnie Różnice – założenia (np. są prześladowane, bo są muzułmankami; są biedni, bo są z Afryki). Mamy nadzieję,

że po drugim ćwiczeniu bilans między obserwacjami a założeniami będzie bardziej zrównoważony.

- Do określenia, które odpowiedzi pojawiają się najczęściej, służą programy takie jak Wordle, Tagxedo czy AnswerGarden. Tworzą one chmurę, w której najczęściej występujące słowa pojawiają się jako największe, co pozwala łatwo porównać odpowiedzi.

Jak ocenić zmianę?

- W zależności od tego, ile czasu upłynęło między ćwiczeniami, za drugim razem użyj tego samego lub innego zestawu zdjęć, bazując na tych samych kryteriach.
- Zwróć uwagę, czy częściej pojawiają się odniesienia do osobowości młodych ludzi, tego co lubią, a czego nie oraz do przynależności do rodziny czy społeczności. Uczniowie i uczennice, którzy lepiej rozumieją, że wszyscy jesteśmy częścią ludzkości, podadzą tyle samo (lub więcej) podobieństw co różnic.
- Zwróć uwagę, czy częściej pojawiają się komentarze podające w wątpliwość sens ćwiczenia, np. nie da się ocenić człowieka tylko po zdjęciu. Sprawdź, czy uczniowie i uczennice mniej chętnie oceniają dzieci ze zdjęć i dostrzegają szerszy obraz przedstawionej na zdjęciach sytuacji.
- Zwróć uwagę na komentarze na temat współzależności i podobieństw w kwestii zagrożeń (przemoc w szkole, presja rówieśnicza, zmiana klimatu) oraz podobieństw w kwestii aspiracji dotyczących przyszłości (bezpieczeństwo, dobra edukacja i praca, bycie „sobą”).

Informacja o zdjęciach

- A) Kontrola bezpieczeństwa w liceum. Santa Fe, Teksas, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej
- B) Mahmoud, uczestnik kursu instalacji paneli słonecznych dla palestyńskich uchodźców organizowanego przez Agendę Narodów Zjednoczonych dla Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie. Amman, Jordania
- C) Bezdomna rodzina czeka na przydział mieszkania od organizacji Habitat for Humanity. Warszawa, Polska
- D) Młodzi ludzie pochodzący z lokalnej grupy etnicznej Subanon, Kanowanon. Mindanao, Filipiny
- E) Uczniowie i uczennice w pracowni e-learningowej założonej przez organizację IT Schools Africa z Wielkiej Brytanii. Szkoła Podstawowa Lilanda, Lusaka, Zambia
- F) Turniej szachowy organizowany przez Jacob Zuma Foundation działającej na rzecz ograniczenia narkotyków i alkoholu wśród młodzieży. Republika Południowej Afryki
- G) Szkolne zajęcia ogrodnicze, których celem jest poprawa sytuacji żywieniowej w wykluczonych społecznościach. Reading, Wielka Brytania
- H) Dziewczęcy zespół trash metalowy Voice of Baceprot, promujący równość płci i działania na rzecz klimatu. Indonezja
- I) Specjalny baniak mieszczący pięć wiader wody, pozwalający kobietom i dziewczynkom transportować czystą wodę pitną. Republika Południowej Afryki
- J) Romska młodzież. Czechy

Załącznik

Nadzieje i aspiracje – arkusz odpowiedzi

- Popatrzcie na zdjęcia i odpowiedzcie na pytania:
 - Jakie nadzieje i aspiracje mają młodzi ludzie ze zdjęcia?
- Co ich z Wami łączy, a co od Was różni?
 - Wszystko, co przyjdzie wam do głowy, zapiszcie w arkuszu odpowiedzi.
 - Zaznaczcie zdjęcie młodych ludzi, z którymi macie najwięcej oraz najmniej wspólnego.
 - W jakich państwach zrobiono te zdjęcia?

	Nadzieje i aspiracje	Podobieństwa	Różnice
Zdjęcie:			
Państwo:			
Zdjęcie:			
Państwo:			
Zdjęcie:			
Państwo:			
Zdjęcie:			
Państwo:			
Zdjęcie:			
Państwo:			

06

Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe?

12 LAT

40–60 MINUT

#SPRAWIEDLIWOŚĆ
#KRYTYCZNE MYŚLENIE
#KONSUMPCJA I PRODUKCJA
#ZMIANA KLIMATU
#GLOBALNY RYNEK
#UBÓSTWO

Czego chcę się dowiedzieć?

- Nie zawsze da się jednoznacznie określić, co jest *sprawiedliwe*, a co *niesprawiedliwe*. Ludzie mają różne punkty widzenia i opinie oraz stosują różne kryteria oceny. To ćwiczenie sprawdza, jak uczniowie i uczennice rozumieją pojęcia *sprawiedliwy* i *niesprawiedliwy* oraz jak rozwinięte jest ich rozumienie sprawiedliwości społecznej.

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Skala opinii: może być narysowana na kartce A4 lub większej. Ważne, by była przedstawiona w taki sposób, żeby dało się na niej umieszczać stwierdzenia, na których będą pracowali uczniowie i uczennice.

**bardzo niesprawiedliwe
raczej niesprawiedliwe
ani sprawiedliwe, ani niesprawiedliwe
raczej sprawiedliwe
bardzo sprawiedliwe**

- Zestawy stwierdzeń w trzech tematach dotyczących tego, co jest sprawiedliwe, a co nie (w załączniku).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Podziel uczniów i uczennice na grupy liczące 3-5 osób. Daj każdej grupie zestaw kart ze stwierdzeniami i kopię skali opinii. Poproś uczniów i uczennice, żeby podzielili się swoimi opiniami z resztą grupy i wspólnie spróbowali umieścić stwierdzenia na skali. Możesz dać grupom ten sam zestaw stwierdzeń lub różne zestawy.

- Zbierz skale z przyklejonymi stwierdzeniami lub zrób im zdjęcia i na ich podstawie zapisz, jak uczniowie i uczennice przydzielili stwierdzenia. Zwróć uwagę, co do których opinii uczniowie i uczennice byli zgodni, a które opinie były kontrowersyjne.
- Podziel się wynikami z całą grupą. Poproś, by uczennice i uczniowie uzasadnili, dlaczego co do niektórych opinii byli szczególnie zgodni, a do innych nie.

Jak analizować wyniki?

- Sprawdź odpowiedzi wszystkich grup i przypisz wyniki do poszczególnych stwierdzeń: bardzo niesprawiedliwe (1), raczej niesprawiedliwe (2), ani sprawiedliwe, ani niesprawiedliwe (3), raczej sprawiedliwe (4), bardzo sprawiedliwe (5).
- Rozważ, czy dyskusja uczniów i uczennic odzwierciedla te wyniki.
- Rozważ, czy uczniowie i uczennice przypisali różne wyniki do sytuacji, które są im najbliższe/najodleglejsze. Które stwierdzenie uzyskało najwyższy/najniższy wynik? Czy widać w tym jakąś prawidłowość? Uczniowie i uczennice mogą np. mieć różne opinie na temat dystrybucji bogactwa w kontekście własnego państwa, a inne w kontekście globalnym.

Jak ocenić zmianę?

- Możesz powtórzyć ćwiczenie z tymi samymi, innymi lub zmodyfikowanymi stwierdzeniami.
- Czy uczniowie i uczennice odróżniają sprawiedliwość od równości?
- Czy rozumieją pojęcia „praw” i „sprawiedliwości”?
- Czy mają pomysły na ograniczenie niesprawiedliwości?
- Czy wykazują chęć podjęcia działań, czy może ich zdaniem niesprawiedliwości nie da się uniknąć?

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Zbadaj, jak można rozumieć sprawiedliwość: jako równość (np. nauczyciel lub nauczycielka poświęca wszystkim tyle samo czasu), w zależności od zasług (np. ci, którzy wkładają najwięcej wysiłku, dostają więcej nagród) i w zależności od potrzeb (np. uczniowie i uczennice, którzy gorzej sobie radzą, otrzymują więcej pomocy). Wykorzystaj różne przykłady, by zbadać rozmaite perspektywy, np. angielskojęzyczny materiał poświęcony różnicy między sprawiedliwością a równością: <https://www.bbc.co.uk/teach/class-clips-video/whats-fair/zh98qp3>.
- Artykuł CEO pt. „Prawo do rozwoju”, dotyczący również globalnych niesprawiedliwości: <https://bit.ly/CEOPrawoDoRozwoju>.
- Scenariusze zajęć CEO dotyczące różnych tematów wokół sprawiedliwości społecznej:
 - żywność i rolnictwo na świecie
GODZINA WYCHOWAWCZA: ćwiczenie pt. *Różne perspektywy*. Uczniowie i uczennice dostrzegą i przeanalizują różne spojrzenia na zagadnienia pomocy żywnościowej i dotacji do rolnictwa w krajach Europy i USA oraz zrozumieją i omówią argumenty różnych stron: <https://bit.ly/CEORoznePerspektywy>.

GEOGRAFIA (klasa VIII): scenariusz CEO pt. *Nikt nie powinien być głodny – żywność na świecie*. Uczniowie i uczennice zapoznają się z zagadnieniami niedożywienia i marnowania żywności, a także podadzą propozycje rozwiązań ograniczających ilość marnowanej żywności w skali globalnej i lokalnej: <http://bit.ly/CEOŻywnośćŚwiat>.

- zdrowie i dostęp do leków

GODZINA WYCHOWAWCZA: ćwiczenie pt. *Sprawiedliwe rozwiązanie*. Uczniowie i uczennice wyjaśniają, jak rozumieją pojęcie sprawiedliwości i zastanowią się, jakie rozwiązania można uznać za sprawiedliwe: <https://bit.ly/CEOSprawiedliweRozwiazanie>.

- zrównoważony rozwój i technologie

FIZYKA, GODZINA WYCHOWAWCZA: ćwiczenie pt. *Sprawiedliwość technologiczna – w kręgu opinii*. Ta aktywność ułatwia dyskusję młodzieży wokół tematyki technologii i dostępu do niej. Pozwala na wymianę argumentów i ćwiczenie umiejętności słuchania innych osób: <https://bit.ly/CEOSprawiedliwoscTechnologiczna>.

Załącznik

W klasie

Nauczyciel lub nauczycielka poświęca tyle samo czasu każdemu uczniowi i uczennicy.	Nagrody dostają te uczennice i ci uczniowie, którzy pracują najciężej.	Nagrody dostają te uczennice i ci uczniowie, którzy są najszybsi.
Nagrody dostają uczennice i uczniowie z najwyższymi ocenami.	Wszystkie uczennice i wszyscy uczniowie dostają takie same nagrody.	Wszystkie uczennice i wszyscy uczniowie dostają taką samą ocenę.
Nauczyciel lub nauczycielka poświęca więcej czasu tym uczennicom i uczniom, którzy potrzebują pomocy.	Wszyscy dostają nagrodę, jeśli cała klasa osiąga sukces. Jeśli choć jednemu uczniowi lub uczennicy się nie uda, nikt nie dostaje nagrody.	Nauczyciel lub nauczycielka poświęca więcej czasu tym uczennicom i uczniom, którzy najlepiej się zachowują.

Zmiana klimatu

Zmiana klimatu to szereg zjawisk, które wpływają na globalną pogodę i klimat, w tym wzrost temperatur oraz zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby. Współcześnie do zmiany klimatu znacząco przyczynia się wysokie tempo spalania paliw kopalnych.

Do zmiany klimatu najbardziej przyczynia się bardzo niewielki odsetek ludności świata.	Zmiana klimatu w pierwszej kolejności wpłynie na osoby i obszary najbardziej zagrożone.	Ludzie powinni móc latać, dokąd i ile chcą – nieważne, jak wpływa to na klimat.
Żeby zmniejszyć wpływ ludzi na klimat, należy zachęcać ich, by kupowali mniej i wybierali produkty lokalne.	Firmy, które przyczyniają się do zmiany klimatu, powinny podjąć odpowiednie kroki, by ich działania stały się przyjazne klimatowi i środowisku.	Rządy powinny inwestować w transport publiczny, by zmniejszyć emisję CO ₂ .
Konsekwencje zmiany klimatu w większym stopniu dotyczą kobiet niż mężczyzn.	Żeby zmniejszyć negatywny wpływ na klimat, każdy z nas powinien ograniczyć swoje potrzeby (transportowe, konsumpcyjne itp.)	Skutki działań poprzednich i obecnego pokolenia przejawiające się w postaci zmiany klimatu odczują przyszłe pokolenia.

Bogactwo i ubóstwo

W obrębie poszczególnych państw oraz między państwami występują różnice w poziomie zamożności.

10% najbogatszych osób na świecie ma mniej więcej tyle bogactwa, co pozostałe 90% świata.	Powinien istnieć limit bogactwa, które może zgromadzić jedna osoba.	Każdy powinien mieć dom, dostęp do urządzeń sanitarnych, żywności, edukacji i opieki zdrowotnej.
Niektóre osoby ubogie pracują ciężiej niż niektóre osoby zamożne.	Całe bogactwo powinno być równo rozdzielone.	Osoby zamożne bardziej przyczyniają się do zanieczyszczenia środowiska i bardziej szkodzą klimatowi.
Osoby zamożne powinny pomagać ubogim z pobudek charytatywnych.	Osoby zamożne powinny pomagać ubogim, bo tak jest sprawiedliwie.	Osoby zamożne nie są odpowiedzialne za los osób ubogich.

Sprawiedliwy i niesprawiedliwy światowy handel

Czekolada powstaje z ziaren kakaowca. 85% kakao wytwarza się w Afryce Zachodniej (Wybrzeże Kości Słoniowej, Ghana, Kamerun i Nigeria).

W państwach produkujących kakao pracownicy plantacji często zarabiają zaledwie 1 euro dziennie.	W państwach produkujących kakao niektóre dzieci pracują na plantacjach w niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia warunkach.	W państwach produkujących kakao większość dzieci pracujących na plantacjach nigdy nie próbowała czekolady.
Europa (10% ludności świata) spożywa 40% produkowanej na świecie czekolady.	W państwach produkujących kakao dzieci pracujące na plantacjach nie chodzą przez to do szkoły.	Dyrektor generalny europejskiej firmy produkującej czekoladę zarabia zwykle 10 milionów euro rocznie.

07

Kim są migranci?

10–16 LAT

40–60 MINUT

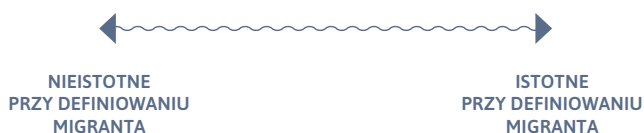
#MIGRACJE
#RÓŻNE PUNKTY WIDZENIA
#KRYTYCZNE MYŚLENIE
#OTWARTOŚĆ
#SZACUNEK

Czego chcę się dowiedzieć?

Nie istnieje uzgodniona międzynarodowa definicja pojęcia „migrant”, ale ogólnie przyjmuje się, że oznacza ono osobę, która przenosi się ze swojego miejsca zamieszkania do innego miejsca w kraju lub za granicą (<https://migrationobservatory.ox.ac.uk/>). Do zidentyfikowania kogoś jako migranta używa się szeregu różnych kryteriów, które mogą zmieniać się z czasem. To ćwiczenie dotyczy właśnie różnych kryteriów identyfikacji migrantów oraz postaw wobec nich.

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Zestaw kart z kryteriami (Karty kryteriów do tworzenia definicji w załączniku).
- Oś definicji migranta służąca do oznaczenia, które stwierdzenia są istotne, a które nieistotne w definicji migranta. Np.:

- Zestaw kart ze stwierdzeniami do indywidualnej oceny (Karty kryteriów do indywidualnej oceny w załączniku).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Wyjaśnij, że nie istnieje uzgodniona międzynarodowa definicja pojęcia „migrant” ale ogólnie przyjmuje się, że oznacza ono osobę, która przenosi się ze swojego miejsca zamieszkania do innego miejsca w kraju lub za granicą (<https://migrationobservatory.ox.ac.uk/>). Do zidentyfikowania

kogoś jako migranta używa się szeregu różnych kryteriów, które mogą zmieniać się z czasem.

- Podziel uczniów i uczennice na grupy liczące 3-5 osób. Daj każdej grupie zestaw Kart kryteriów do tworzenia definicji (z załącznika) i kopię osi definicji migranta. Poproś uczniów i uczennice o rozmieszczenie stwierdzeń na osi, kierując się kryterium istotności danego stwierdzenia w definicji migranta.
- Zapisz lub zrób zdjęcie rozkładowi kryteriów dla każdej z grup. Zwróć uwagę, co do których kryteriów panowała zgoda, a które były kontrowersyjne.
- Poproś uczniów i uczennice, by usiedli lub stanęli w kręgu, plecami do środka.
- Uczniowie i uczennice trzymają jedną dłoń za plecami – w ten sposób będą wyrażać, czy zgadzają się z danym stwierdzeniem o migrantach czy nie. Jeśli się zgadzają, unoszą kciuk. Jeśli się nie zgadzają, zaciskają pięść. Jeśli nie mają zdania, trzymają dłoń otwartą.
- Przeczytaj stwierdzenia z Kart kryteriów do indywidualnej oceny.
- Policz, ilu uczniów i uczennic zgodziło się z danym stwierdzeniem, ilu się nie zgodziło, a ilu nie miało zdania.
- Podziel się wynikami z całą grupą. Spytań uczniów i uczennice, w przypadku których stwierdzeń najłatwiej/najtrudniej było im określić swoje stanowisko. Poproś chętne osoby o uzasadnienie.

Jak analizować wyniki?

- Podejmij refleksję nad przydzieleniem kryteriów dla pojęcia „migrant” i nad dyskusją uczniów i uczennic na ten temat. Czy któreś z użytych kryteriów mogą odzwierciedlać uprzedzenia, np. przywołano mniejszości, które mają długą historię obecności w kraju, ale są postrzegane jako outsiderzy i pozostają na uboczu? Czy jakieś kryteria zostały użyte po to, by wykluczyć niektóre osoby z definicji

migrantów? Czy np. migrantów reprezentujących podobną kulturę, mówiących podobnym językiem albo wyznających podobną religię nie określono jako migrantów? Czy podobnie było z migrantami zamożnymi?

- Zastanów się, czy uczniowie i uczennice postrzegają migrantów w negatywnym świetle. Czy ich stosunek do migrantów jest negatywny, neutralny czy pozytywny? Czy dokonują negatywnych uogólnień na temat migrantów?
- Każde stwierdzenie można sklasyfikować jako ukazujące szansę lub zagrożenie. Czy uczniowie i uczennice wybrali podobną liczbę szans i zagrożeń? Jaki związek mają używane przez nich definicje z ich stosunkiem do migrantów?

Jak ocenić zmianę?

- Możesz powtórzyć ćwiczenie, używając tych samych lub dodatkowych kryteriów i stwierdzeń – zależnie od kontekstu, na którym chcesz się skupić.
- Poszukaj wyraźniejszej definicji migranta. Czy uczniowie i uczennice rozumieją, że grupy określane jako migranci zmieniają się w zależności od czasu i miejsca? Czy uczniowie i uczennice są w stanie zakwestionować uprzedzenia i negatywne uogólnienia?

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Ćwiczenie to może pomóc we wprowadzeniu grupy w tematykę migracyjną, może być początkiem wspólnej drogi projektowej, jak i podsumowaniem Waszej pracy. Reakcje młodzieży na poszczególne elementy ćwiczenia i Twoje wnioski mogą być również sygnałem dla Ciebie, na jakie elementy edukacji globalnej warto zwrócić uwagę (wiedza, wartości, umiejętności i postawy).
- Zachęcamy do korzystania z licznych materiałów takich jak scenariusze zajęć, materiały merytoryczne i metodyczne opracowanych w ramach projektu CEO „Rozmawiajmy o uchodźcach” i dostępnych na stronie <https://migracje.ceo.org.pl/>.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- **RELIGIA** (klasy V-VI): scenariusz CEO pt. *Czy Jezus był uchodźcą?*. Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiadują się, dlaczego dana osoba staje się uchodźcą lub uchodźczynią. Poprzez postawienie się w sytuacji Świętej Rodziny młodzież zastanawia się, z jakimi wyzwaniem mierzą się ci, którzy są zmuszani opuścić swoje miejsce zamieszkania. Ważnym elementem lekcji są rozważania na temat tego, jak młodzież może pomóc w integracji młodych uchodźców i uchodźczyń w środowisku szkolnym: <http://bit.ly/GE-AJezusUchodzca>.

- **ETYKA** (klasy V-VI): scenariusz CEO pt. *Dokąd...? – czyli podróż w Nieznane*. Scenariusz skupia się wokół pojęć migracji, wielokulturowości i uchodźstwa. Uczniowie i uczennice weryfikują ich rozumienie, a następnie poszukują zależności i powiązań, a także odniesień do swoich osobistych doświadczeń. Pogłębieniu refleksji uczestników i uczestniczek zajęć służy bajka filozoficzna oraz założenia etyki Sokratesa. Grupa wypracowuje model postaw, które przełożą się na życie szkolne: <http://bit.ly/PodrozWNieznane>.
- **GEOGRAFIA** (klasa VII): scenariusz CEO pt. *Wszyscy jesteśmy migrantami*. Podczas zajęć uczniowie i uczennice uporządkują pojęcia: migracje, emigrant i emigrantka, imigrant i imigrantka, uchodźca i uchodźczyni, saldo migracji oraz wspólnie zastanowią nad przyczynami współczesnych migracji. Przedstawią ruchy migracyjne we współczesnym świecie jako zjawisko powszechne. Dokonają refleksji nad własnymi postawami wobec migrantów i migrantek: <http://bit.ly/CEOJesteśmyMigrantami>.
- **JĘZYK POLSKI** (klasy VII-VIII): scenariusz CEO pt. *„Przeżycie normalnego dnia staje się czymś wyjątkowo dziwnym dla człowieka” (Elsi Adajew). Dyskutujemy o migrantach i migrantkach w kontekście noweli Latarnik Henryka Sienkiewicza*. Zajęcia poruszają zagadnienie migracji na podstawie noweli *Latarnik Henryka Sienkiewicza*. Młodzież podejmuje dyskusję o przyczynach tego zjawiska oraz docieka, jaki wkład mogą wnieść przybysze i przybyszki z innych krajów do rozwoju lokalnych społeczności. Uczniowie i uczennice poddają autorefleksji swoje przekonania w zestawieniu z wypowiedziami znanych osób na temat migracji i uchodźstwa: <http://bit.ly/CEOMigranciLatarnik>.
- **MATEMATYKA** (klasy VI-VII): scenariusz CEO pt. *Korzyści z różnorodności. Obliczenia procentowe na podstawie danych dotyczących migracji we współczesnym świecie*. Ćwiczenie obliczeń procentowych przy wykorzystaniu danych dotyczących zjawiska migracji ludności na świecie. Młodzież podejmuje refleksję o trudnościach, z jakimi muszą się mierzyć przybysze i przybyszki z innych krajów oraz docieka, jaki wkład mogą wnieść w rozwój lokalnych społeczności i gospodarki państwa. Wskaże sposoby wsparcia takich osób, tak aby w pełni mogły się przyczynić do budowania dobrobytu ich nowego kraju zamieszkania: <http://bit.ly/MatMigracje1>.

Karty kryteriów do tworzenia definicji

Migranci urodzili się w innym państwie.	Migranci to osoby, których rodzice urodzili się w innym państwie.
Migranci to osoby, których dziadkowie urodzili się w innym państwie.	Migranci to osoby o pochodzeniu innym niż europejskie.
Migranci to osoby przebywające w kraju od dwóch tygodni.	Migranci to osoby przebywające w kraju od dwóch lat.
Migranci to osoby osiedlające się w kraju na czas nieokreślony.	Migranci mają zagraniczny paszport.
Migranci nie znają urzędowego języka danego kraju.	Migranci wyznają inną religię niż większość mieszkańców danego kraju.
Migranci reprezentują inną kulturę niż większość mieszkańców danego kraju.	Migranci są biedni.

Karty kryteriów do indywidualnej oceny

Migranci zwiększają wskaźnik przestępczości.	Migranci wnoszą cenne umiejętności.
Migranci zwiększają różnorodność kulturową naszego kraju.	Migranci nie dostosowują się do miejscowej kultury.
Migranci odbierają pracę obywatelom kraju.	Migranci płacą więcej podatków niż pobierają świadczeń.
Migranci mówią wieloma językami.	Migranci przynoszą nową perspektywę.
Migranci wykorzystują nasz system opieki zdrowotnej.	Chciałbym/chciałabym zamieszkać kiedyś w innym regionie/kraju.
Migranci wykorzystują nasz system pomocy społecznej.	Kraj jest zbyt przepełniony, by pomieścić więcej migrantów.
Migranci wykonują pracę, której nie chcą wykonywać miejscowi.	Migranci pomagają tworzyć miejsca pracy.

08

Jaki mam związek ze zmianą klimatu?

12 LAT

40–60 MINUT

#ZMIANA KLIMATU
#ANALIZA WSPÓŁZALEŻNOŚCI I PROCESÓW GLOBALNYCH
#RÓWNOWAGA ŚRODOWISKOWA
#ODPOWIEDZIALNOŚĆ
#OSOBISTY WPŁYW

Czego chcę się dowiedzieć?

Zmiana klimatu jest pojęciem odnoszącym się do szeregu zjawisk, które wpływają na pogodę i klimat, takich jak wzrost temperatur oraz zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby. To ćwiczenie służy zbadaniu, co uczniowie i uczennice myślą i wiedzą o wpływie swoich wyborów na zmianę klimatu oraz czy mają wolę do podjęcia działań.

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Zestaw kart dla każdej z grup stworzony według poniższych wytycznych (stwierdzenia do wycięcia znajdują się w załączniku):

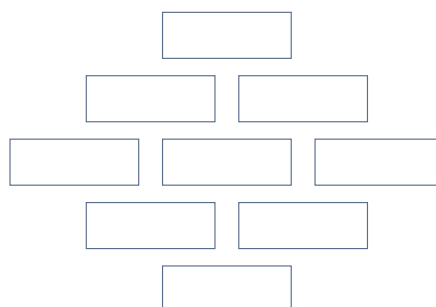
Wybierz z poniższej listy dziewięć stwierdzeń o różnym priorytecie: wysokim (W), średnim (Ś) i niskim (N). Dla każdej grupy uczniów i uczennic stwórz zestaw kart (z jednym stwierdzeniem na każdej karcie).

- (W) Chodzenie piechotą, jazda rowerem lub korzystanie z transportu publicznego zamiast jazdy samochodem
- (Ś) Dzielenie się swoim samochodem z innymi
- (W) Przejście na weganizm
- (W) Przejście na wegetarianizm
- (Ś) Ograniczenie spożycia mięsa i nabiału
- (Ś) Wykorzystywanie resztek jedzenia
- (W) Rezygnacja z plastikowych toreb i opakowań
- (Ś) Wspieranie organizacji charytatywnych nawołujących do działań w związku ze zmianą klimatu
- (Ś) Zorganizowanie w szkole strajku klimatycznego
- (W) Kupowanie lokalnej żywności sezonowej
- (W) Ograniczenie lotów samolotami
- (W) Ograniczenie konsumpcji / kupowanie tylko tego, czego potrzebujemy (odzieży, sprzętu itp.)
- (Ś) Ograniczenie ilości opakowań podczas zakupów

- (W) Prowadzenie kampanii nawołującej rząd do podjęcia działań na rzecz klimatu
- (W) Korzystanie z odnawialnych źródeł energii zamiast z paliw kopalnych
- (Ś) Zmniejszenie zużycia energii (np. wyłączanie światła)
- (Ś) Posiadanie konta w „zielonym” banku
- (W) Wspieranie organizacji charytatywnych walczących o prawo rdzennej ludności do jej ziem
- (W) Ochrona niezagospodarowanych obszarów i ekosystemów (np. lasów deszczowych)
- (Ś) Zbieranie deszczówki do wykorzystania w ogrodzie
- (N) Oddawanie niepotrzebnych przedmiotów na cele charytatywne
- (N) Recykling wszystkiego, co się da
- (Ś) Zbieranie kompostu w ogrodzie

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Podziel uczniów i uczennice na grupy liczące 3-5 osób. Daj każdej grupie zestaw dziewięciu kart ze stwierdzeniami.
- Krótko wyjaśnij uczniom i uczennicom znaczenie kart, których nie rozumieją.
- Poproś uczniów i uczennice o ułożenie dziewięciu kart w kształt rombu, w którym najważniejsza karta jest na górze, a najmniej ważna na dole. Kryterium ułożenia stwierdzeń jest ich wpływ na zmianę klimatu. Ułożenie kart można zmieniać aż do uzyskania zgody w grupie.

- Gdy uczennice i uczniowie będą wykonywać ćwiczenie, przysłuchuj się ich dyskusji i komentarzom.
- Zapisz końcowe ułożenie stwierdzeń lub zrób zdjęcie powstałym diagramom.
- Podziel się wynikami z całą grupą. Spytaj uczniów i uczennice, w przypadku których kart najłatwiej/najtrudniej było im dojść do zgody. Poproś o uzasadnienie.
- Powtórz ćwiczenie. Tym razem poproś uczniów i uczennice, by uszeregowali stwierdzenia według tego, co sami mogą i chcieliby zrobić.
- Czy są bardziej skłonni do podejmowania określonych rodzajów działań?
- Czy są w stanie powiązać konsumpcję z odpadami, np. wybierając stwierdzenia „kupowanie tylko tego, czego potrzebujemy” i „ograniczenie ilości opakowań podczas zakupów”?
- Czy są w stanie powiązać konsumpcję z transportem lotniczym, np. wybierając stwierdzenia „kupowanie lokalnej żywności sezonowej” i „ograniczenie lotów samolotami”?
- Czy są w stanie powiązać konsumpcję z eksploatacją terenu, np. wybierając stwierdzenia „ograniczenie spożycia mięsa i nabiału” i „ochrona niezagospodarowanych obszarów i ekosystemów”?

Jak analizować wyniki?

- W każdej grupie podlicz wyniki w następujący sposób: karta w górnym rzędzie dostaje 9 punktów, karty w drugim rzędzie 7 punktów, w kolejnym rzędzie 5 punktów, w kolejnym 3 punkty, a karta w dolnym rzędzie dostaje 1 punkt.
- Zsumuj liczbę punktów dla każdej karty.
- Ułóż karty w kształt rombu odzwierciedlającego wynik dla całej grupy uczestniczącej w ćwiczeniu. Zapisz ten wynik.
- Powtórz analizę dla drugiego zadania (co uczennice i uczniowie sami mogą i chcą zrobić).

Jak ocenić zmianę?

- Powtórz ćwiczenie z tym samym lub innym zestawem kart. Przeanalizuj wyniki tak jak poprzednio.
- Porównaj, w jakim stopniu wzrosło zrozumienie wpływu różnych działań na zmianę klimatu. Czy uczniowie i uczennice częściej układają karty o wysokim priorytecie na górze rombu, a karty o niskim priorytecie na dole?

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Ćwiczenie to może pomóc we wprowadzeniu grupy w tematykę zmiany klimatu, może być początkiem wspólnej drogi projektowej, jak i podsumowaniem Waszej pracy. Reakcje młodzieży na poszczególne elementy ćwiczenia i Twoje wnioski mogą być również sygnałem dla Ciebie, na jakie elementy edukacji globalnej warto zwrócić uwagę (wiedza, wartości, umiejętności i postawy).
- Zachęcamy do korzystania z licznych materiałów takich jak scenariusze zajęć, materiały merytoryczne i metodyczne opracowanych w ramach projektu CEO „Klimat to temat!” i dostępnych na stronie <https://ekologia.ceo.org.pl/klimat-to-temat/materialy>.

Karty ze stwierdzeniami

Chodzenie piechotą, jazda rowerem lub korzystanie z transportu publicznego zamiast jazdy samochodem	Ograniczenie ilości opakowań podczas zakupów
Dzielenie się swoim samochodem z innymi	Prowadzenie kampanii nawołującej rząd do podjęcia działań na rzecz klimatu
Przejęcie na weganizm	Korzystanie z odnawialnych źródeł energii zamiast z paliw kopalnych
Przejęcie na wegetarianizm	Zmniejszenie zużycia energii (np. wyłączanie światła)
Ograniczenie spożycia mięsa i nabiału	Posiadanie konta w „zielonym” banku
Wykorzystywanie resztek jedzenia	Wspieranie organizacji charytatywnych walczących o prawo rdzennej ludności do jej ziem
Rezygnacja z plastikowych toreb i opakowań	Ochrona niezagospodarowanych obszarów i ekosystemów (np. lasów deszczowych)
Wspieranie organizacji charytatywnych nawołujących do działań w związku ze zmianą klimatu	Zbieranie deszczówki do wykorzystania w ogrodzie
Zorganizowanie w szkole strajku klimatycznego	Oddawanie niepotrzebnych przedmiotów na cele charytatywne
Kupowanie lokalnej żywności sezonowej	Recykling wszystkiego, co się da
Ograniczenie lotów samolotami	Zbieranie kompostu w ogrodzie
Ograniczenie konsumpcji / kupowanie tylko tego, czego potrzebujemy (odzieży, sprzętu itp.)	

09

Zawody dla kobiet, zawody dla mężczyzn

9–15 LAT

30–40 MINUT

#RÓWNOŚĆ PŁCI

Czego chcę się dowiedzieć?

Jakie cechy i umiejętności uczniowie i uczennice uznają za typowe dla kobiet, a jakie dla mężczyzn? Co uczniowie i uczennice uważają za niezbędne do wykonywania danych zawodów lub ról? Czy w myśleniu uczniów i uczennic pojawiają się stereotypy na temat płci?

Co jest potrzebne do przeprowadzenia ćwiczenia?

- Duże kartki papieru z nazwami zawodów i ról.
przykładowe aktywności zawodowe: naprawa samochodów, pilotowanie samolotu, taniec, programowanie, rolnictwo, praca w policji, pielęgniarstwo
przykładowe role: kierowanie zespołem, administrowanie, prowadzenie badań naukowych, robienie notatek (stenogramów), prowadzenie ewaluacji
- Małe karteczki (np. samoprzylepne).
- Szablon odpowiedzi dla każdej grupy.

zawód, rola	kobieta, mężczyzna, wszyscy?	potrzebne cechy i umiejętności
-------------	------------------------------------	-----------------------------------

Arkusz roboczy z nakładającymi się okręgami (diagram Venna).

Jak poprowadzić ćwiczenie?

- Podziel uczniów i uczennice na grupy liczące od 2 do 4 osób. Daj każdej grupie jedną kartkę papieru z nazwą zawodu lub roli oraz jeden szablon odpowiedzi.
- Spytaj, kto lepiej nadaje się do wykonywania tego zawodu lub roli: mężczyzna czy kobieta? A może wszyscy? Jakie cechy i umiejętności są potrzebne do wykonywania tego zawodu lub roli?
- Możesz zadawać pytania pomocnicze: jaka powinna być ta osoba? Co powinna umieć? Jakie wykształcenie lub przeszkolenie powinna mieć?
- Zaproponuj uczniom i uczennicom rozmowę i zapisanie wniosków na szablonie odpowiedzi.
- Następnie poproś ich o zaprezentowanie odpowiedzi innym grupom.
- Poproś uczniów i uczennice, żeby wymienili się szablonami odpowiedzi, tak aby każda grupa miała teraz inny szablon niż poprzednio.
- Poproś uczniów i uczennice, żeby na małych karteczkach (np. samoprzylepnych) zapisali dwie cechy (np. cierpliwość) i dwie umiejętności (np. obsługa komputera), które ich zdaniem są najważniejsze w danym zawodzie lub roli.
- Umieść teraz te cechy i zdolności na dużej kartce z danym zawodem lub rolą.
- Poproś uczniów i uczennice, żeby powtórzyli tę aktywność jeszcze raz lub kilka razy, wymieniając się szablonami odpowiedzi.
- Następnie zaproponuj uczniom i uczennicom (w tych samych albo innych grupach), żeby zapisali na diagramie Venna, które cechy i umiejętności z list są typowe dla mężczyzn, które dla kobiet, a które dla obu płci. Zachęcaj uczniów i uczennice do uzasadniania swojego zdania.
- Wszystkie odpowiedzi możesz zapisać na jednym arkuszu, by uzyskać pełny obraz grupy.

Jak analizować wyniki?

- Sprawdź i zapisz, które zawody uczniowie i uczennice uznali za typowo kobiece, a które za typowo męskie.
- Wypisz cechy i zdolności uznawane za charakterystyczne dla mężczyzn i dla kobiet.
- Zapisz, jak uczniowie i uczennice uzasadniali przypisanie cech i umiejętności do danej płci.

Jak ocenić zmianę?

- Zależnie od tego, ile czasu upłynęło między badaniami, powtórz ćwiczenie, używając tych samych lub innych zawodów i ról.
- Zwróć uwagę na zakres zmian dotyczących stereotypów w odniesieniu do płci, jakie nastąpiły między badaniami. W jakim stopniu uczniowie i uczennice podważają stereotypy wyrażane przez rówieśników? Jakie argumenty przytaczają na poparcie swoich opinii? W jakim stopniu podważają samo ćwiczenie i sens dzielenia cech i zawodów na kobiece i męskie?

Jakie działania można zaproponować po ćwiczeniu?

- Wykorzystaj filmy, artykuły prasowe i inne źródła, by pokazać przykłady mężczyzn i kobiet wykonujących zawody lub role niezgodne ze wskazanymi przez uczniów i uczennice stereotypami.
- Daj uczniom i uczennicom okazję do spotkania z osobami, które nie pasują do wskazanych stereotypów.
- Wskaż zawody lub role w przeszłości przypisywane tylko jednej płci, a obecnie wykonywane i przez kobiety, i przez mężczyzn.
- Porusz temat tożsamości płciowej, tożsamości niebinarnych i transpłciowości.
- Zbadaj, czy różnice między płciami są podkreślane w szkole, w rodzinach i w przestrzeni społecznej.
- Zachęcamy do korzystania z licznych materiałów takich jak scenariusze zajęć, materiały merytoryczne i metodyczne opracowanych w ramach projektu CEO „Wzór na ścisłe” i dostępnych na stronie <https://globalna.ceo.org.pl/programy/wzor-na-scisle/materialy>.

Scenariusze i materiały, które mogą być przydatne podczas tych działań:

- **RELIGIA** (klasy VII-VIII): scenariusz CEO pt. *I stworzył Bóg mężczyznę i kobietę*. Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiadują się, że nierówność płci nie jest zgodna z zamysłem Boga, ale występuje na świecie, na przykładzie różnic w dostępie do edukacji dla dziewcząt i chłopców. Młodzież poznaje rozmaite przyczyny utrudniające naukę kobietom i dziewczętom mieszkającym w różnych częściach świata.

Uczestnicy i uczestniczki zajęć podają przykłady z Pisma Świętego dowodzące, że Jezus traktował kobiety w sposób wyjątkowy (nietradycyjny): <http://bit.ly/GEAISTworzyLBog>.

- **ETYKA** (klasy VII-VIII): scenariusz CEO pt. *Dzień Kobiet – transparenty zamiast kwiatów. Równość płci – blok 3 zajęć*. Zajęcia mają być pretekstem do uświadomienia młodzieży, że nierówne traktowanie płci oraz naruszanie praw kobiet dotyczy tak samo krajów globalnego Południa, jak i globalnej Północy. Uczniowie i uczennice zapoznają się z zasięgiem problemu, jego przejawami oraz przykładami działalności kobiet z różnych stron świata na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn. Będą mieli szansę zastanowić się nad tym, na ile dla nich samych ważna jest równość płci i w jaki sposób mogą przyczynić się do jej osiągnięcia w środowisku lokalnym oraz na skalę globalną: <http://bit.ly/GEADzieńKobiet>.
- **ETYKA** (klasa IV): scenariusz CEO pt. *Lalki dla dziewczynek, samochody dla chłopców? O rolach społecznych, stereotypach i ich konsekwencjach*. Scenariusz lekcji dotyczy stereotypów związanych z rolami społecznymi kobiet i mężczyzn w różnych częściach świata. Uczniowie i uczennice podejmą refleksję nad konsekwencjami stosowania stereotypów i nierównego traktowania ze względu na płeć, a także zastanowią się, jak mogą im przeciwdziałać w swoim najbliższym otoczeniu i co można robić w tym zakresie w skali globalnej: <http://bit.ly/LalkiDlaDziewczynek>.
- **GEOGRAFIA** (klasa VII): scenariusz CEO pt. *Sytuacja kobiet na rynku pracy w Polsce na tle innych krajów świata*. Uczniowie i uczennice porównują dane na temat wykształcenia, zatrudnienia i zarobków kobiet w Polsce, krajach globalnej Północy i globalnego Południa, określają podobieństwa i różnice, poszukując ich przyczyn. Dostrzegają znaczącą rolę kobiet w budowaniu zrównoważonego społeczeństwa i gospodarki: <http://bit.ly/CEOKobietyPraca>.
- **JĘZYK POLSKI** (klasy VII-VIII): scenariusz CEO pt. *Równość płci. „To jest gra, którą każda ze stron wygrywa”* (Michael Kimmel). Przemówienie – ćwiczenia praktyczne. Lekcja ma na celu powtórzenie i utrwalenie wiadomości o przemówieniu. Przykładem, na którym analizowana będzie ta forma wypowiedzi, jest wystąpienie dotyczące równości płci. Uczniowie i uczennice przyjrzą się temu zagadnieniu i będą mieli okazję wypowiedzieć się na temat równouprawnienia kobiet i mężczyzn: <http://bit.ly/PlRownoscPłci>.
- **MATEMATYKA** (klasy VII-VIII): ćwiczenie CEO pt. *Ile czasu pracują bez wynagrodzenia kobiety i mężczyźni w różnych częściach świata? Odczytywanie danych i elementy statystyki*. Ćwiczenie nawiązujące do problemu niepłatnej pracy kobiet i mężczyzn jest propozycją utrwalania umiejętności obliczeniowych uczniów i uczennic. Zagadnienie nierównego traktowania płci może być inspiracją do dyskusji o przyczynach, nasileniu i możliwych zmianach tego problemu w różnych częściach świata: <http://bit.ly/WynagrodzeniaŚwiat>.
- **GODZINA WYCHOWAWCZA LUB LEKCJE PRZEDMIOTOWE: BIOLOGIA, CHEMIA, FIZYKA, GEOGRAFIA, INFORMATYKA, PRZYRODA, TECHNIKA** (szeroki przedział wiekowy): scenariusz CEO pt. *Dziewczyny na politechniki*. Zajęcia mają na celu zachęcenie uczennic do wyboru studiów technicznych, informatycz-

nych poprzez określenie sposobów na rozwiązanie aktualnych problemów współczesnego świata. Dzięki określeniu własnych predyspozycji uczennice i uczniowie dokonają potencjalnego wyboru kierunków lub studiowanych zagadnień, które w ich przekonaniu pozwolą na rozwiązanie przydzielonego im problemu: <http://bit.ly/DziewczynyPolitechniki>.

- **GODZINA WYCHOWAWCZA:** karta pracy CEO pt. *Uzdolnienia, kompetencje, zainteresowania*. Ćwiczenie ma przybliżyć uczniom i uczennicom grupę zawodów związanych z naukami ścisłymi i nowymi technologiami i obalić mity na ich temat. Stanowi wsparcie i tworzy przestrzeń do refleksji osobom stojącym przed wyborem dalszego kierunku kształcenia i zawodu: <http://bit.ly/UzdolnieniaZainteresowania>.

Kwestionariusz ewaluacji materiałów

Zachęcamy do skorzystania z krótkiego kwestionariusza, który pomoże Państwu dokonać ewaluacji zajęć przeprowadzonych na podstawie materiałów zawartych w niniejszej publikacji. Wypełniony kwestionariusz mogą Państwo przesłać do nas mailem (globalna@ceo.org.pl) lub pocztą; mogą go Państwo także wypełnić bezpośrednio na stronie internetowej: <http://bit.ly/EwaluacjaMaterialow>. Będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i komentarze.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10/1, 00-666 Warszawa, z dopiskiem „W świat z klasą”

Informacje o osobie testującej oraz grupie:

Imię i nazwisko:

E-mail:

Adres szkoły/instytucji:

Tytuł publikacji oraz scenariusza/ćwiczenia/projektu:

Liczebność grupy:

Rodzaj zajęć, na których przetestowano materiał: lekcja przedmiotowa/koło zainteresowań/inne (jakie?):

Przygotowanie do prowadzenia zajęć:

Ile czasu wymagało przygotowanie się do zajęć na podstawie wykorzystanego materiału?

Czy przygotowując się do prowadzenia zajęć, sięgał Pan/sięgała Pani do innych materiałów niż zawarte w niniejszej publikacji?
Jeśli tak – po jakie?

Prowadzenie:

W jakim stopniu udało się Panu/Pani zrealizować cele i poszczególne elementy wykorzystanego materiału? Jeśli jakiś cel lub element nie został zrealizowany, prosimy o wskazanie go i uzasadnienie.

Jakie elementy materiału szczególnie się sprawdziły, a jakie okazały się trudne do realizacji bądź niezrozumiałe? Dlaczego?

Reakcje uczniów i uczennic:

W jakim stopniu uczniowie/uczennice zaangażowali się w zajęcia przeprowadzone na podstawie zaproponowanego materiału?

Czy treści zawarte w materiale wymagały dodatkowego wyjaśnienia? Jeśli tak, to które?

Dodatkowe uwagi:

„W świat z klasą” to polska edycja międzynarodowego projektu „Global Issues – Global Subjects” realizowanego przez konsorcjum 10 organizacji, którego liderem jest Centrum Edukacji Obywatelskiej. Celem projektu jest systematyczne włączanie wątków edukacji globalnej, Celów Zrównoważonego Rozwoju i trudnych zagadnień globalnych: migracji, zmiany klimatu oraz równości płci do nauczania przedmiotowego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej oraz wsparcie nauczycieli i nauczycielek w tym zakresie.

Partnerzy projektu: Anthropolis (Węgry), ACS – Associazione di Cooperazione e Solidarietà (Włochy), ARPOK (Czechy), People in Need (Słowacja), Humanitas – Centre for Global Learning and Cooperation (Słowenia), Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polska), Leeds Development Education Centre (Anglia), Le Partenariat (Francja), Scottish Development Education Centre (Szkocja), Südwind – Verein für Entwicklungspolitik & globale Gerechtigkeit (Austria).

Strona internetowa projektu:

www.bit.ly/GIGSpro

Opracowanie ćwiczeń:

Reading International Solidarity Centre (RISC):

www.risc.org.uk

Opracowanie metodologiczne:

Katarzyna Dzieciolowska

Tłumaczenie ćwiczeń:

Piotr Mostowski

Projekt graficzny i skład:

 RZECZY O OBRAZKOWE

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

Wydanie I, Warszawa 2020

ISBN: 978-83-66150-61-4

Publikacja jest finansowana ze środków Unii Europejskiej.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

Publikacja „Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe? Zestaw ćwiczeń do badania zmian w postawach młodzieży wobec globalnych wyzwań” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach i posiadaczkach praw.

Dostęp do stron internetowych wymienionych w publikacji: sierpień 2020

Dział Edukacji Globalnej i Ekologicznej CEO:

www.globalna.ceo.org.pl

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

1 KONIEC Z UBÓSTWEM

Wyliminować ubóstwo na całym świecie

2 ZERO GŁODU

Koniec z głodem, osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważone rolnictwo

3 DOBRE ZDROWIE I JAKOŚĆ ŻYCIA

Zapewnić wszystkim ludziom zdrowe życie i dobrobyt

4 DOBRA JAKOŚĆ EDUKACJI

Wysokiej jakości edukacja dla wszystkich, uczenie się przez całe życie

5 RÓWNOŚĆ PŁCI

Osiągnąć równość płci, wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

6 CZYSTA WODA I WARUNKI SANITARNE

Zapewnić wszystkim dostęp do wody i warunków sanitarnych

7 CZYSTA I DOSTĘPNA ENERGIA

Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

8 WZROST GOSPODARCY I GODNA PRACA

Inkluzywny wzrost gospodarczy, produktywnie zatrudnienie, godna praca dla wszystkich

9 INNOWACYJNOŚĆ, PRZEMYSŁ, INFRASTRUKTURA

Stabilna infrastruktura, zrównoważony przemysł, wspieranie innowacyjności

10 MNIJ NIERÓWNOŚCI

Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

11 ZRÓWNOWAŻONE MIASTA I SPOŁECZNOŚCI

Bezpieczne miasta i osiedla ludzkie sprzyjające włączeniu społecznemu

12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA

Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji

13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU

Pełne działania zwalczające zmiany klimatyczne i ich skutki

14 ŻYCIE POD WODĄ

Chronić oceany, morza i zasoby morskie

15 ŻYCIE NA LĄDZIE

Ochrona zrównoważonych ekosystemów lądowych i różnorodności biologicznej

16 POKÓJ, SPRAWIEDLIWOŚĆ I SILNE INSTYTUCJE

Pokoje i inkluzywne społeczeństwa, silne i odpowiedzialne instytucje

17 PARTNERSTWA NA RZECZ CEŁÓW

Ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

CELE
ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU

Publikacje i materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej
z zakresu edukacji globalnej są dostępne na stronie: globalna.ceo.org.pl.

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Centrum Edukacji Obywatelskiej to największa edukacyjna organizacja pozarządowa w Polsce. Przy jej wsparciu nauczycielki i nauczyciele wprowadzają do szkoły metody nauczania i tematy, dzięki którym uczennice i uczniowie angażują się w swoją edukację i lepiej radzą sobie z wyzwaniami współczesnego świata. Prowadzimy programy, które rozwijają wiarę we własne możliwości, otwartość oraz krytyczne myślenie, uczą współpracy i odpowiedzialności, zachęcają do zaangażowania w życie publiczne i działania na rzecz innych. Proponowane rozwiązania opieramy na ponad 25-letnim doświadczeniu, wiedzy eksperckiej i współpracy z praktykami. Z naszego wsparcia korzysta około 20 tysięcy nauczycielek i nauczycieli oraz dyrekcje kilku tysięcy szkół z całej Polski.